

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

О. В. Чернявська, доктор економічних наук; Т. С. Юрко

Малі підприємства є значним фактором соціально-економічної стабільності суспільства та виконують ряд соціально-економічних функцій, серед яких забезпечення ефективного використання виробничого потенціалу регіонів, формування умов для розвитку підприємництва в усіх ринкових нішах, забезпечення задоволення потреб населення, створення нових робочих місць. Так, за даними ООН, у малих підприємствах зайнято близько 50 % працездатного населення світу [9], в країнах Європейського Союзу станом на 31 грудня 2011 р. цей показник відповідно становить 60–70 % [13], в США – більше 52 [15], в Японії – 85 [16]. У Північній Америці малі та середні підприємства створюють 30–60 % нових робочих місць [15]. 64 % малих підприємств, зареєстрованих на території Європейського Союзу, займаються розробкою та впровадження інновацій [13].

Роль, яку відіграють малі підприємства в економічному розвитку суспільства, об'єктивно зумовлює необхідність дослідження організаційно-економічного механізму державної підтримки малих підприємств в якості самостійного наукового напрямку, системне дослідження якого дозволяє формувати і реалізувати на практиці взаємопов'язану систему механізмів державної підтримки розвитку малих підприємств.

Вагомий внесок у дослідження й аналіз механізму підтримки малого підприємництва зробили такі зарубіжні вчені: П. Друкер, Дж. Стредвік, Р. Кантільон, Й. Шумпетер, дані питання висвітлено в працях вітчизняних науковців: О. С. Кічук, Т. Л. Миронової, Л. Л. Цимбал, Т. А. Говорушко, Б. Й. Пасхавера, П. Т. Саблука.

Метою статті є дослідження світового досвіду формування організаційно-економічного

механізму державної підтримки малого підприємництва.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі завдання:

- дослідити структуру організаційно-економічного механізму державної підтримки малого підприємництва;
- розглянути зарубіжний досвід підтримки малого підприємництва;
- систематизувати існуючі підходи до формування організаційно-економічного механізму державної підтримки малого підприємництва.

Організаційно-економічний механізм державної підтримки малого підприємництва яв-

ляє собою цілісну систему взаємодії елементів державної підтримки малого підприємництва (цілі, задачі державної політики щодо розвитку малого підприємництва, методи, форми й інструменти державної підтримки), що діє з метою реалізації принципів державної політики у сфері розвитку малого підприємництва. Аналіз законодавчої бази 124 країн світу дає можливість сформулювати загальну схему організаційно-економічного механізму підтримки малого підприємництва, що ґрунтується на системному підході до реалізації державної політики щодо розвитку малого підприємництва (рис. 1).

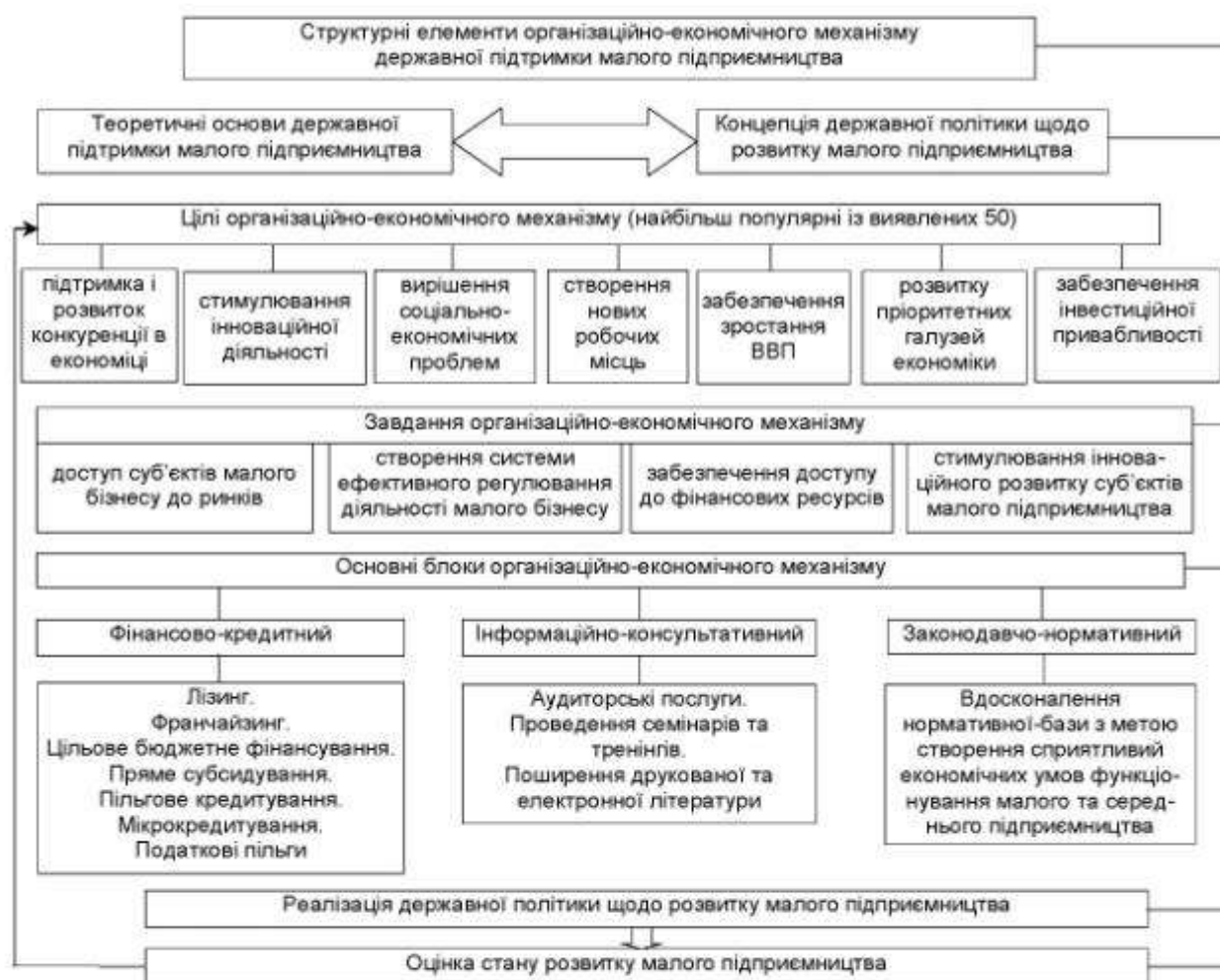

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм державної підтримки малого підприємництва (складено автором на основі [1–2; 7–16])

Визначальною передумовою ефективної реалізації державної політики щодо розвитку та стимулювання малого підприємства

в країнах світу є створення розвиненої інфраструктури підтримки цього сектора економіки. При детальному розгляді зарубіжного

досвіду побудови ринкової інфраструктури підтримки малого підприємництва її доцільно поділити, відповідно до основних блоків орга-

нізаційно-економічного механізму, на фінансово-кредитну, інформаційно-консультативну, законодавчо-нормативну (рис. 2).

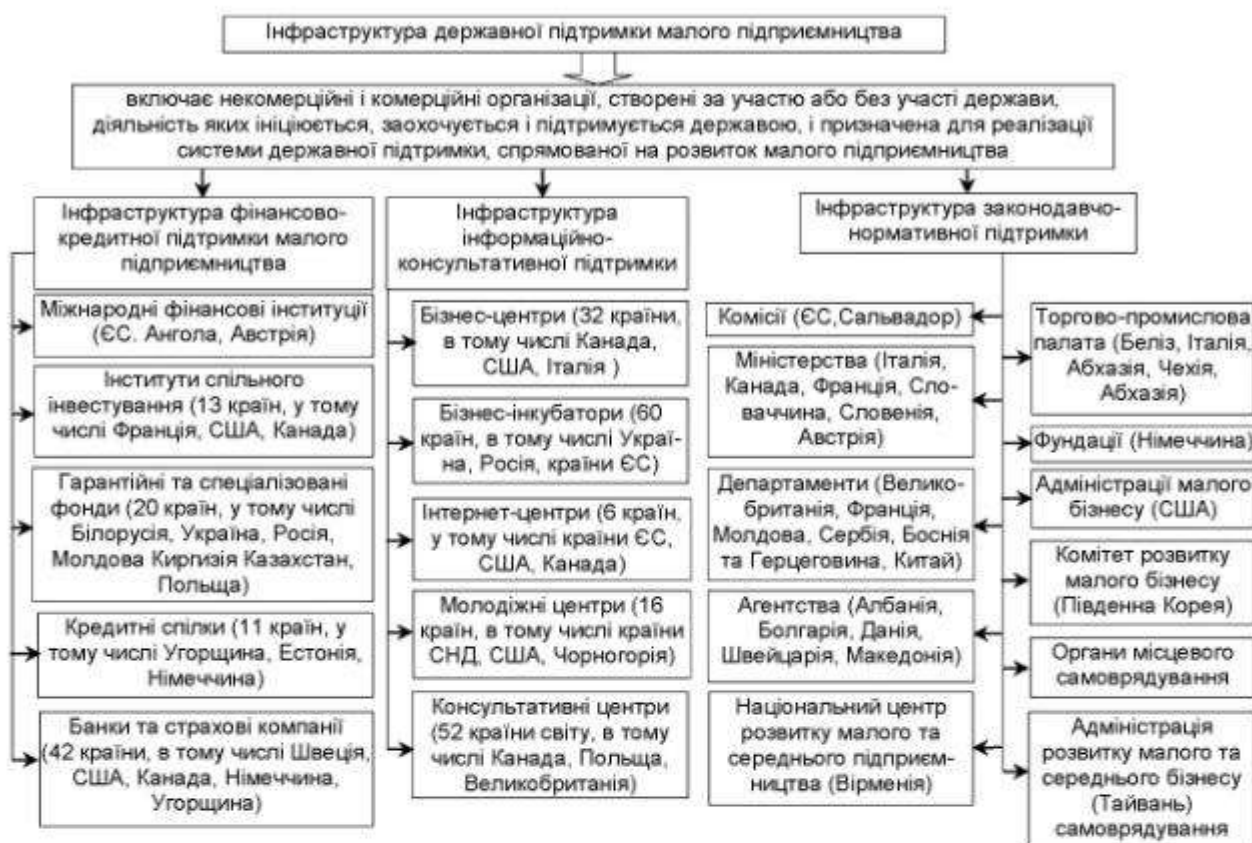

Рис. 2. Складові елементи інфраструктури підтримки розвитку малого підприємництва (складено автором на основі [3, с. 211–215; 4, С. 199–202; 5, с. 101, 102, 106; 6, с. 90–104; 7–16], статистичної звітності та нормативної бази країн світу)

У світовій практиці можна виділити декілька підходів до формування організаційно-економічного механізму державної підтримки малого підприємництва. Основними відмінностями в побудові організаційно-економічного механізму підтримки малого підприємництва є різні пропорції у використанні прямих та непрямих методів підтримки. При цьому організаційні заходи, з огляду на практику 124 проаналізованих країн світу, використовуються на трьох рівнях влади: міждержавному, національному, регіональному (табл. 1).

Для групування країн з урахуванням рівня використання напрямів і форм підтримки малого підприємництва пропонується оцінювати ступінь використання кожної форми згідно зі шкалою (0–2), де 0 – форма підтримки не використовується; 1 – незначне використання

форми підтримки, 2 – широке використання форми підтримки (табл. 2).

Аналіз світової практики дає можливість виділити три групи країн з огляду на інтенсивність використання різних напрямів і форм державної підтримки малого підприємництва. До групи «Широка диверсифікація» відносяться країни, в яких створена розгалужена система прямої та непрямой підтримки. Наприклад, у Франції суб'єктам малого підприємництва надається більше 10500 видів державної підтримки як прямого, так і непрямой характеру впливу. Країни групи «Неактивна політика» характеризуються неактивним використанням державних механізмів підтримки малого підприємництва. Так, у 19 з 33 проаналізованих країн Латинської Америки абсолютно відсутні механізми непрямой форми підтримки.

Таблиця 1

Форми та види державної підтримки малого підприємництва*

Форма підтримки	Зміст	Напрямок підтримки	Вид підтримки	Рівень здійснення
Пряма	Підтримка, що потребує прямих асигнувань з державних і місцевих бюджетів	Фінансово-кредитна	Франчайзинг. Цільове бюджетне фінансування. Пряме субсидування. Пільгове кредитування. Мікрокредитування. Субсидювання процентних ставок. Гарантії по кредитах. Безповоротна передача обладнання	Регіональний. Національний. Міждержавний
		Законодавчо-нормативна	Удосконалення нормативної-базис з метою створення сприятливих економічних умов функціонування малого та середнього підприємництва	Національний
Непряма	Підтримка, що направлена на загальне покращення ділового та інвестиційного клімату	Фінансово-кредитна	Державне замовлення. Страхування банківських кредитів. Страхування венчурних фондів. Податкові знижки	Регіональний. Національний. Міждержавна
		Інформаційно-консультативна	Створення банку даних за напрямками (про стан підприємницької діяльності, нормативно-правові аспекти). Допомога в підборі ділових партнерів. Надання консалтингових і інформаційних послуг. Аудиторські послуги. Проведення семінарів та тренінгів	Регіональний. Національний

Таблиця 2

Групування країн за рівнем використання організаційних заходів підтримки малого підприємництва [7–16]

Країна	Фінансово-кредитна	Фінансово-кредитна	Інформаційно-консультативна	Країна	Фінансово-кредитна	Фінансово-кредитна	Інформаційно-консультативна
Група «Широка диверсифікація»							
Албанія	2	2	2	Швейцарія	2	2	2
Південна Корея	1	2	2	Іспанія	2	2	2
Угорщина	2	2	2	США	2	2	2
Німеччина	2	2	2	Японія	2	2	2
Італія	2	2	2	Аргентина	2	2	2
Канада	2	2	2	Сальвадор	2	2	2
Китай	2	2	2	Панама	1	2	2
Польща	2	2	2	Парагвай	2	2	2
Австрія	2	2	2	Норвегія	2	2	2
Данія	2	2	2	Латвія	2	2	2
Фінляндія	2	2	2	Вірменія	2	2	2
Чехія	2	2	2	Швеція	2	2	2
Група «Активна участь»							
Бельгія	1	2	2	Словачка	2	2	0
Великобританія	2	1	2	Киргизька Республіка	2	1	2
Індія	1	2	2	Таджикистан	2	2	0
Франція	2	2	2	Колумбія	2	2	0

Продовж. табл. 2

Країна	Фінансо-во-кредитна	Фінансо-во-кредитна	Інформаційно-консульта-тивна	Країна	Фінансо-во-кредитна	Фінансо-во-кредитна	Інформаційно-консульта-тивна
Естонія	2	2	0	Гондурас	2	2	0
Тайвань	2	2	0	Перу	2	2	0
Азейбарджан	0	2	2	Чорногорія	2	1	0
				Македонія	2	2	0
Група «Неактивна політика»							
Білорусія	2	1	1	Бразилія	1	0	1
Беліз	1	1	0	Узбекистан	1	0	0
Словенія	1	0	0	країни Латин-ської Америки	1	0	0
Молдова	1	1	1	Боснія та Гер-цеговина	1	0	1
Казахстан	1	0	0	Абхазія	1	1	0
Болгарія	1	1	1	Країни Пів-денної Аф-рики	1	0	1
Росія	1	2	0	Україна	1	1	0
Австралія	0	1	1				

З позиції кількісної оцінки ефективності організаційно-економічного механізму державної підтримки малого підприємництва аналіз світового досвіду дозволив автору класифіку-

вати їх як такі, в яких кількісними характеристиками є: частка робочих місць і частка ВВП, що продукується в даному секторі. Матриця групування проілюстрована рис. 3.

Критерії ідентифікації	Відсоток робочих місць, забезпечених малими підприємствами		
	> 61,361 % (середньогометричне значення по 124 аналізованих країнах)	< 61,361 % (середньогометричне значення по 124 аналізованих країнах)	
Відсотків ВВП, що продукується малими підприємствами	> 33,7459 % (середньогометричне значення по 124 аналізованих країнах)	з максимальним рівнем ефективності організаційно-економічного механізму	з високим рівнем ефективності організаційно-економічного механізму
	< 33,7459 % (середньогометричне значення по 124 аналізованих країнах)	з середнім рівнем ефективності організаційно-економічного механізму	з низьким рівнем ефективності організаційно-економічного механізму

Рис. 3. Матриця оцінки ефективності організаційно-економічного механізму підтримки малого підприємництва [7–16]

Результати групування країн за рівнем ефективності організаційно-економічного механізму державної підтримки малого підприємництва на основі запропонованої авторської матриці наведено в табл. 3. Розрахункова частина аналізу в статті не наводиться, що зумовлено обмеженістю її обсягів.

За допомогою аналізу країн за рівнем ефективності організаційно-економічного механізму державної підтримки малого підприємни-

цтва було виділено чотири групи. Найвищий показник ефективності характерний для країн ЄС, Японії, Китаю, Канади, Албанії, найрозвиненіших країн Латинської Америки. Натомість у більшості країн СНД і країнах Південної Африки організаційно-економічний механізм є максимально неефективним.

Загальні критерії класифікації підходів до формування організаційно-економічного механізму дозволяє оцінити авторська матри-

ця ідентифікації організаційно-економічного механізму реалізації державної політики підтримки малого підприємництва, що поєднує результати групування країн за рівнем ефективності діючого механізму та рівнем

інтенсивності використання використовуваних форм підтримки малого підприємництва (табл. 4). В результаті її апробації отримано картосхему світу за специфікою побудови організаційно-економічного механізму (рис. 4).

Таблиця 3

Групування країн світу за рівнем ефективності організаційно-економічного механізму державної підтримки малого підприємництва [7–16]

Країна	Показник соціально-економічної ефективності	
	відсотків робочих місць	відсотків ВВП
З максимальною ефективністю		
Албанія	71	73
Південна Корея	63	50
Угорщина	65	50
Німеччина	61,9	46,7
Італія	75	52
Канада	61,8	60
Китай	75	60
Польща	70	54
Австрія	64,8	46,2
Данія	70	45,9
Фінляндія	61,5	52
Чехія	61,5	45,17
Швейцарія	69,1	51
Іспанія	65	60
США	65	55
Японія	85	50
Аргентина	84	40
Сальвадор	99,9	43
Панама	75	60
Парагвай	93	58
Норвегія	62	51,1
Латвія	97,2	61,7
Вірменія	90	45
Швеція	63	57
З високим рівнем ефективності		
Бельгія	55	46
Великобританія	43	53
Індія	55	60
Франція	57	50
Словачія	53	35,7
Киргизька Республіка	60	65
Таджикистан	50	40
Колумбія	55	38
З середнім рівнем ефективності		
Естонія	78,4	31
Тайвань	78	14
Азейбарджан	70	10
Гондурас	71	22
Перу	63	20
Чорногорія	94	28,35

Продовж. табл. 3

Країна	Показник соціально-економічної ефективності	
	відсотків робочих місць	відсотків ВВП
З максимальною ефективністю		
Македонія	66	30
З низьким рівнем ефективності		
Білорусія	23	20
Беліз	43	20
Словенія	38	10
Молдова	32	20
Казахстан	25	25,6
Болгарія	41	20
Абхазія	26,7	30
Росія	43	10
Австралія	47	30
Бразилія	56,1	20
Узбекистан	9,6	12,6
Країни Латинської Америки	56	30
Боснія та Герцеговина	48	10
Абхазія	26,7	30
Україна	60	17,3
Країни Південної Африки	56	29

Таблиця 4

Матриця ідентифікації організаційно-економічного механізму реалізації державної політики підтримки малого підприємництва [7–16]

Критерій	Показник		
	Політика «протекціонізму»	Політика «державного втручання»	Політика «невтручання»
Пряма форма підтримки/Фінансово-кредитна (інтегрована оцінка)	2	(Обов'язкова наявність одного нерозвинутого елемента) 0/1/2	0/1
Непряма форма підтримки/ Фінансово-кредитна (інтегрована оцінка)	2	0/1/2	0/1
Непряма форма підтримки/ Інформаційно-консультативна (інтегрована оцінка)	2	0/1/2	0/1
Рівень розвитку інфраструктури державної підтримки малого підприємництва	Розвинуті всі елементи інфраструктури	Наявні спеціалізовані інституції	0/1
Кількість МП, %	90–99 % від загальної кількості	80–95 % від загальної кількості	70–80 % від загальної кількості
Економічна ефективність	Частка ВВП > 33,75 %, частка зайнятих > 61 %	Частка ВВП > 33,75 %, частка зайнятих < 61 % або частка ВВП < 33,75 %, частка зайнятих > 61 %	Частка ВВП < 33,75 %, частка зайнятих < 61 %
Розвиток законодавчої бази	Розвинута	У процесі розвитку	Нерозвинута

Отже, підсумовуючи вищевказане, зробимо кілька висновків.

По-перше, мале підприємство являються важливим фактором забезпечення соціально-

економічної стабільності суспільства та виконує ряд важливих соціально-економічних функцій. Це обумовлює необхідність дослідження організаційно-економічного механізму

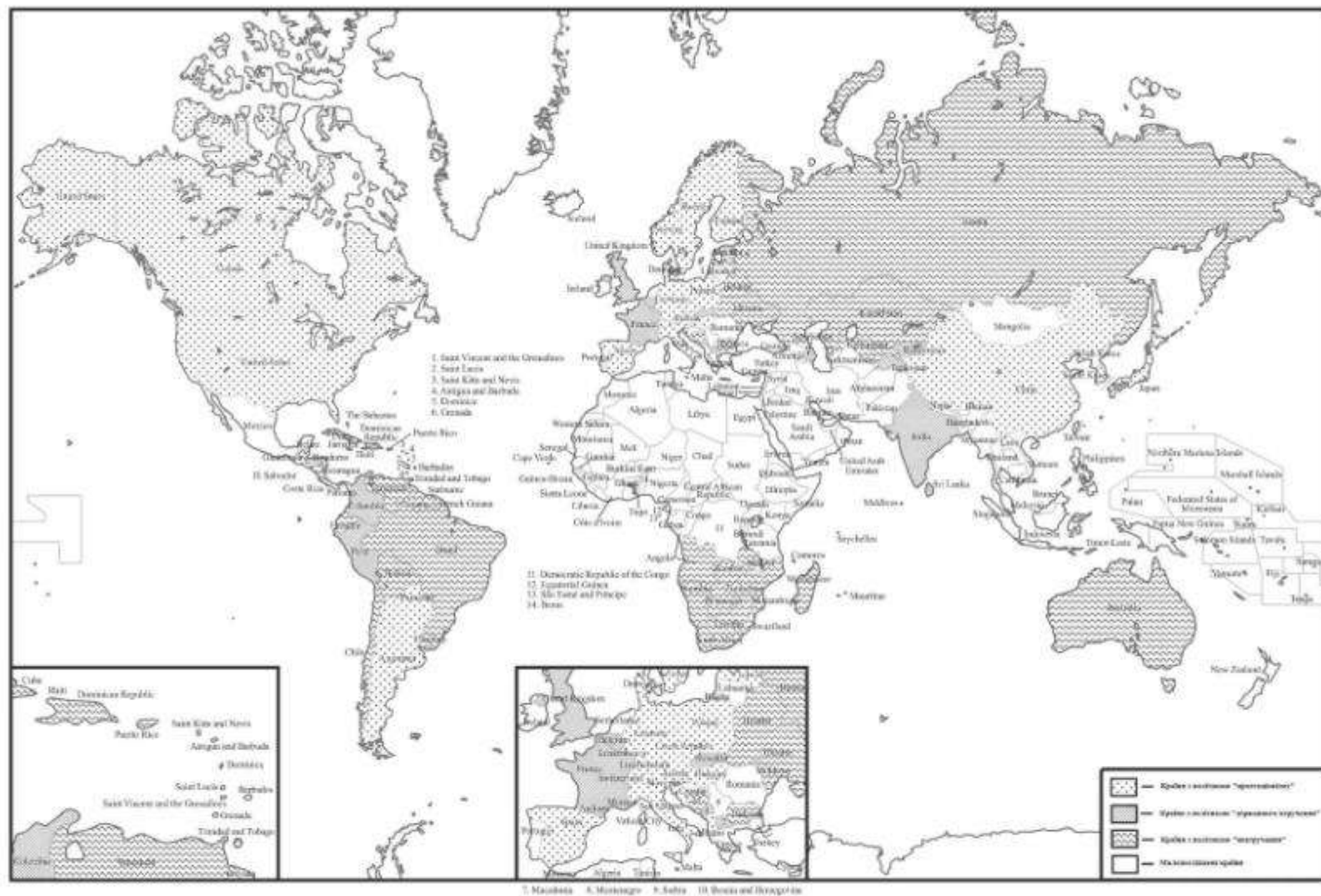

Рис. 4. Картошка результатів групування країн світу за специфікою реалізації державної політики підтримки малого підприємництва (розроблено автором на основі статистичної звітності та нормативної бази країн світу)

му державної підтримки малих підприємств в якості самостійного наукового напрямку.

По-друге, аналіз практики формування та функціонування організаційно-економічний механізм державної підтримки малого підприємництва в 124 країнах світу дає можливість ідентифікувати його як цілісну систему взаємодії елементів державної підтримки малого підприємництва (цілі, задачі, механізм реалізації державної політики та оцінка стану розвитку малого підприємництва), що діє з метою реалізації принципів державної політики у сфері розвитку малого підприємництва.

По-третє, з метою ідентифікації існуючих підходів до формування організаційно-економічного механізму пропонується використувати матрицю ідентифікації організаційно-економічного механізму реалізації державної політики підтримки малого підприємництва, що ґрунтується на результатах класифікації країн за рівнем ефективності діючого механізму за допомогою розробленої матриці та групування країн з урахуванням рівня інтенсивності використання форм та напрямів підтримки малого підприємництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про розвиток малого та середнього бізнесу [Електронний ресурс] : Закон Литовської Республіки (зі змінами та доповненнями) № VIII-935 від 24 листоп. 1998 р. // Офіційний веб-сайт Агентства економічного розвитку Литви. – Режим доступу : <http://www.spas-house.ru/Lithuania/preim.pdf>. – Назва з екрана.
2. О государственной поддержке малого предпринимательства [Электронный ресурс] : Закон Республики Казахстан (с изменениями, внесенными Законами РК от 10.07.98 г. № 283-1 ; от 26.07.1999 г. № 458-1; от 29.11.1999 г. № 488-1) от 19 июня 1997 г. № 131-1. – Режим доступа : <http://business.zakon.kz/prioritet>. – Название с экрана.
3. Кириллов Р. А. Механизмы развития малого предпринимательства в России : аналитический сб. / Кириллов Р. А. – М. : Академия менеджмента и рынка, 2002. – С. 134–136.
4. Кічук О. С. Активізація малого підприємництва в умовах глобалізації / Кічук О. С. // Региональный сборник научных трудов по экономике / Институт экономико-правовых исследований Национальной академии наук Украины. – Донецьк : ТОВ «Юро-Восток Лтд», 2004. – Вип. 14. – С. 198–202.
5. Комарницький І. М. Регіональна політика організаційно-економічної підтримки малих підприємств : [монографія] / Комарницький І. М. – Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України, 2006. – 236 с.
6. Мікловда В. П. Регіональні механізми розвитку і підтримки малого підприємництва / В. П. Мікловда, В. І. Варцаба, М. М. Птіюлич. – К. : Карпати, 2005. – 450 с.
7. О некоторых мерах государственной поддержки малого предпринимательства [Электронный ресурс] : Указ Президента Республики Беларусь від 1 травня 2009 року № 255. – Режим доступу : <http://pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=p30900255&p2={NRPA}>. – Название с экрана.
8. Are EU SMEs recovering from the crisis? Annual Report on EU Small and Medium sized Enterprises 2010/2011 [Електронний ресурс] : Офіційний веб-сайт Європейської комісії. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/supporting-documents/2010-2011/annual-report_en.pdf. – Назва з екрана.
9. Effective Policies for Small Business a Guide for the Policy Review Process and Strategic Plans for Micro, Small and Medium Enterprise Development. [Електронний ресурс] : Офіційний веб-сайт UNIDO. – Режим доступу : <http://www.unido.org/.../pdf/.../15hvghso.pdf.pdf>. – Назва з екрана.
10. Environmental Compliance Assistance Programme for SMEs: Small, Clean and Competitive [Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт Європейської комісії. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/environment/sme/programme/programme_en.htm. – Назва з екрана.
11. Katherine Vanessa Meighan. Enhancing Small and Medium Sized Enterprise Policies in Belize: Lessons from Taiwan's Development Strategy / National Chengchi University [Електронний ресурс] : Офіційний веб-сайт National Chengchi University. – Режим доступу : <http://nccur.lib.nccu.edu.tw/bitstream/140.119/33937/12/93303912.pdf>. – Назва з екрана.
12. Key Small Business Statistics: Industry Canada, Small Business and Tourism Branch, January

- 2010 [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт Міністерства промисловості Канади. – Режим доступу :
[http://www.ic.gc.ca/eic/site/sbrp-rppe.nsf/vwapj/KSBS-PSRPE_Jan2010_eng.pdf/\\$FILE/KSBS-PSRPE_Jan2010_eng.pdf](http://www.ic.gc.ca/eic/site/sbrp-rppe.nsf/vwapj/KSBS-PSRPE_Jan2010_eng.pdf/$FILE/KSBS-PSRPE_Jan2010_eng.pdf) (accessed on May 12, 2010). – Назва з екрана.
13. SMEs and the environment in the European Union: Main Report, 2011 [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт Європейської комісії. – Режим доступу :
<http://ec.europa.eu/enterprise/.../sme/.../environment/files>. – Назва з екрана.
14. Study on Environment Related Regulatory Burdens for SMEs, Final Report, October 2011 [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт Європейської комісії. – Режим доступу :
http://ec.europa.eu/enterprise/environment/reports_studies/studies/finalrep_impact_env_reg_sme_oct11.pdf. – Назва з екрана.
15. Table of Small Business Size Standards Matched to North American Industry Classification System Codes [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт Адміністрації малого бізнесу. – Режим доступу :
http://www.sba.gov/.../Size_Standards_Table.pdf. – Назва з екрана.
16. White Paper on Small and Medium Enterprises in Japan: Finding Vitality through Innovation and Human Resources, Japan Small Business Research Institute, September 2009 [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт Інституту дослідження малого бізнесу Японії. – Режим доступу :
http://www.chusho.meti.go.jp/pamflet/hakusyo/h21/h21_1/2009hakusho_eng.pdf. – Назва з екрана.